РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента,
Погорєлової Олександри Сергіївни на дисертаційну роботу Дячка Давида Івановича на тему «Соціальне забезпечення працівників, призваних на військову службу під час мобілізації в Україні», поданої для здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Тема дисертаційного дослідження не викликає сумніву та зумовлена як об'єктивними викликами воєнного часу, так і нагальною потребою вдосконалення чинного законодавства у сфері трудового права і права соціального забезпечення. Повномасштабна збройна агресія проти України та пов'язана з нею мобілізація значної кількості працездатного населення актуалізували проблему належного правового забезпечення осіб, які, залишаючись суб'єктами трудових правовідносин, одночасно виконують конституційний обов'язок із захисту держави. За таких умов особливого значення набувають питання збереження трудових гарантій, компенсації втраченого доходу, медичного, соціально-побутового забезпечення, а також професійної реінтеграції мобілізованих працівників після завершення служби. Дисертація переконливо виходить із того, що чинне правове регулювання у цій сфері залишається фрагментарним, неформалізованим у вигляді цілісної моделі, що породжує правову невизначеність у правозастосуванні та не забезпечує належного балансу між інтересами працівника, роботодавця і держави. Водночас дослідження охоплює не лише національний, а й міжнародний досвід правового регулювання соціального захисту мобілізованих працівників, що істотно посилює його наукову і практичну цінність. Актуальність роботи додатково підвищується тим, що її результати спрямовані на обґрунтування конкретних напрямів удосконалення законодавства України, зокрема щодо формування спеціального правового механізму соціального захисту мобілізованих працівників, перегляду гарантій, передбачених трудовим законодавством, та запровадження комплексного підходу до підтримки цієї категорії осіб. Отже, обрана тема є своєчасною, суспільно значущою та має вагоме теоретичне і прикладне значення для розвитку науки трудового права, права соціального

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 170.147
«30» 04 2026 р.

забезпечення і вдосконалення національної правової системи в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації. Зміст дисертації в цілому характеризується високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. За допомогою чітких визначень понять, проведеної систематизації та класифікації тощо, автору вдалося досить аргументовано висловити свою думку щодо соціального забезпечення працівників, призваних на військову службу під час мобілізації в Україні. Загалом дисертація, яка виконана у формі спеціально підготовленого рукопису становить цілісне і повністю завершене наукове дослідження із абсолютно чіткими висновками.

Дисертант під час проведення дослідження використовувала широкий набір наукових методів дослідження, як-от: абстрагування й узагальнення, системно-структурного та системного аналізу, логіко-семантичного, формально-юридичного, логіко-нормативного, теоретико-прогностичного та порівняльно-правового. Завдяки чому йому вдалося досягти хороших результатів свого дослідження та отримати достовірні, обґрунтовані висновки та рекомендації із удосконалення правового регулювання соціального забезпечення працівників, призваних на військову службу під час мобілізації в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів. Дослідження містить низку положень, що мають бути оцінені як внесок у науку трудового права.

У дисертації обґрунтовано, що соціальне забезпечення працівників, призваних на військову службу під час мобілізації, слід розглядати як окремий напрям правового регулювання у структурі загальної системи соціального захисту населення. Його особливість полягає в міжгалузевому характері, адже відповідне регулювання формується на стику трудового, соціального, військового, адміністративного, а також фінансового права.

Визначальною рисою такого соціального забезпечення є специфічний статус його адресатів — осіб, які залишаються учасниками трудових правовідносин, проте у зв'язку з призовом на військову службу тимчасово виконують функції у сфері національної безпеки й оборони. Саме це зумовлює

необхідність створення комплексного правового механізму гарантування їхніх прав. Водночас у національному законодавстві досі відсутнє системне й завершене розуміння поняття соціального забезпечення мобілізованих працівників, що негативно позначається на єдності правозастосування та породжує стан правової невизначеності. У зв'язку з цим доведено доцільність нормативного закріплення дефініції «соціальне забезпечення мобілізованих працівників» як спеціальної правової категорії, яка охоплює матеріальну підтримку, гарантії зайнятості та інші форми соціального захисту.

Дисертантом проаналізовано, що ізраїльський досвід у сфері соціального захисту мобілізованих працівників демонструє високий рівень інституційної впорядкованості та чіткість правового регулювання гарантій для резервістів, що дає змогу результативно поєднувати проходження військової служби з трудовою діяльністю. Законодавство Ізраїлю, зокрема Закон про резервну службу, передбачає не лише збереження за працівником місця роботи та посади, а й механізми компенсації втраченого заробітку на період служби. Такий підхід забезпечує належний баланс між інтересами оборони держави та захистом трудових прав працівників.

Також встановлено, що правова модель США у цій сфері належить до найбільш розроблених і дієвих у світовій практиці. Закон про права на працевлаштування та повторне працевлаштування осіб, які перебувають на військовій службі (USERRA), детально регламентує гарантії для мобілізованих працівників, зокрема щодо збереження робочого місця, трудового стажу, соціальних прав та захисту від дискримінації. Його дія поширюється як на публічний, так і на приватний сектор, а також передбачає чіткі процедурні інструменти захисту порушених прав, у тому числі через звернення до судових та адміністративних органів.

За результатами дослідження зроблено висновок про доцільність урахування в Україні окремих ключових елементів моделі USERRA при формуванні національної політики соціального захисту мобілізованих працівників. Ідеться, зокрема, про нормативне закріплення безумовного права на поновлення на роботі, встановлення прямої заборони дискримінації у зв'язку з

проходженням військової служби, створення єдиного цифрового реєстру для подання скарг і здійснення контролю за діями роботодавців, а також запровадження спеціального механізму медичного страхування для мобілізованих працівників і членів їхніх сімей.

Повнота викладу одержаних результатів. У дисертації чітко визначено об'єкт (суспільні відносини, що виникають у процесі забезпечення соціальних прав працівників, призваних на військову службу під час мобілізації в Україні) і предмет (правові норми, що регулюють соціальне забезпечення мобілізованих працівників, практика їх застосування, а також наукові підходи, концепції та зарубіжний досвід правового регулювання соціального захисту цієї категорії осіб) дослідження. Дисертант досить вдало сформулював мету дисертаційної роботи, що полягає в комплексній науково-правовій характеристиці правових засад соціального забезпечення працівників, призваних на військову службу під час мобілізації в Україні, та вироблення практичних пропозицій щодо удосконалення національного законодавства з метою створення цілісної, ефективної та справедливої системи соціального захисту мобілізованих працівників в умовах воєнного стану та після демобілізації.

Дисертація Дячка Давида Івановича характеризується ознакою єдності змісту. План дисертації є логічним і послідовним, відповідає змісту проблеми, що досліджується. Виклад матеріалу є логічним і системним, висновки отримали належне наукове та практичне обґрунтування.

Дискусійні положення дисертації. У цілому дисертаційна робота Дячка Д. І. виконана на належному науковому рівні. Однак як і кожна наукова праця, дисертація містить дискусійні положення, що потребують додаткового обґрунтування, та щодо яких можна висловити певні міркування, які можуть бути враховані дисертанткою в подальшій науковій роботі.

1. Дискусійним видається авторський підхід до визначення соціального забезпечення мобілізованих працівників як самостійного напряму правового регулювання та окремої спеціальної правової категорії. Така позиція є цікавою і науково перспективною, однак потребує додаткового відмежування від суміжних категорій, насамперед від загального соціального захисту, трудових

гарантій працівників та соціального забезпечення військовослужбовців. У роботі слушно наголошено на міжгалузевому характері цього правового явища та необхідності законодавчого закріплення відповідної дефініції, проте рецензенту видається, що авторові варто було б глибше розкрити критерії, за якими саме цей правовий феномен набуває ознак самостійного інституту, а не спеціального режиму в межах уже існуючих інститутів трудового права і права соціального забезпечення.

2. Окремого обговорення потребує запропонована дисертантом класифікація форм соціального захисту мобілізованих працівників. Поряд із традиційними складовими, такими як матеріальна підтримка, медичне забезпечення, соціально-побутова допомога та гарантії професійної реінтеграції, до таких форм віднесено також цифрові послуги, інституційну підтримку, правовий захист і громадський контроль. Такий підхід безумовно розширює наукове бачення проблеми, однак водночас породжує дискусію щодо того, чи є зазначені елементи саме формами соціального захисту, чи все ж ідеться про організаційно-правові механізми його реалізації та забезпечення. Саме тому ця частина дослідження могла б виграти від чіткішого теоретико-правового розмежування сутнісних форм соціального захисту та інструментів їх адміністративного й цифрового супроводу.

3. Неоднозначно може бути сприйнята й пропозиція щодо розроблення та прийняття спеціального Закону України «Про соціальний захист мобілізованих працівників». Безперечно, така ідея має вагоме практичне підґрунтя, оскільки автор переконливо вказує на фрагментарність чинного регулювання та необхідність систематизації гарантій для цієї категорії осіб. Водночас дискусійним залишається питання, чи є оптимальним шляхом саме створення нового спеціального закону, а не комплексне вдосконалення вже чинних актів, зокрема Кодексу законів про працю України, законодавства про соціальний захист, зайнятість, військову службу та реабілітацію. У цьому аспекті роботу можна було б посилити більш розгорнутим порівнянням переваг і ризиків кодифікаційної та інкорпораційної моделей правового врегулювання.

4. Подальшої аргументації, потребує запропонована Національна система компенсації втрачених доходів мобілізованих працівників, а також окремі напрями імплементації американської моделі USERRA в українське законодавство. Ідея компенсації різниці між довоєнним заробітком і військовою платнею, як і пропозиції щодо безумовного поновлення на роботі, заборони дискримінації, створення цифрового реєстру скарг та окремого механізму медичного страхування, безперечно заслуговують на позитивну оцінку. Разом із тим вони викликають запитання щодо фінансової спроможності держави, меж участі роботодавців у фінансуванні такої системи, правового механізму охоплення самозайнятих і неформально зайнятих осіб, а також щодо реальної інституційної готовності до впровадження настільки масштабної моделі в умовах воєнного стану. Саме тому зазначені авторські положення мають безперечну наукову цінність, але водночас залишають простір для фахової наукової дискусії.

Разом з цим, наведені міркування не впливають на загальний позитивний висновок щодо виконаної роботи та не применшують наукової цінності рецензованого дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота виконана на високому теоретичному рівні, матеріал дисертації викладено в логічній послідовності, всі висновки отримали необхідну і достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими. За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження Дячка Д. І. відповідає обраним ним спеціальності 081 – «Право», робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною роботою, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим вимогам.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація «Соціальне забезпечення працівників, призваних на військову службу під час мобілізації в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року

№ 261 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р.), п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44, а її автор, Дячок Давид Іванович, заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

РЕЦЕНЗЕНТ:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри трудового права та
права соціального забезпечення
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка **Олександра ПОГОРЄЛОВА**

Підпис засвідчую
Вчений секретар
КАРАУЛЬНА
30.04.

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 170 н/к/д
«30» 04 2026 р.